

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGR KAROLINY GOŁĄBEK PT. *KONSTRUOWANIE KURSU JĘZYKA BIZNESU DLA STUDENTÓW FILOLOGII ROSYJSKIEJ*

0. Informacje o Kandydatce

Pani mgr Karolina Gołąbek ukończyła filologię rosyjską w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tytuł zawodowy magistra uzyskała dn. 18 czerwca 2003 r. na podstawie pracy dyplomowej pt. *Nadzieja wbrew beznadziei w oparciu o powieść autobiograficzną „Podkreślenia moje”* przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Grzegorza Przebindy. Jest również absolwentką studiów podyplomowych w zakresie Public Relations w Wyższej Szkole Europejskiej im. Ks. J. Tischnera w Krakowie. Od 2018 roku do chwili obecnej pracuje na stanowisku starszego wykładowcy języka rosyjskiego w Zakładzie Komunikacji Językowej i Kulturowej w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej UJ.

W latach 2010-2014 roku mgr Karolina Gołąbek była studentką studiów doktoranckich w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie na specjalności – językoznawstwo-glottodydaktyka. Z powodu przedwczesnej śmierci ówczesnego promotora dr hab. Doroty Dziewanowskiej, musiała zawiesić pracę nad rozprawą doktorską, którą podjęła na nowo w 2017 r. Przedłożoną do mojej recenzji dysertację pt. *Konstruowanie kursu języka biznesu dla studentów filologii rosyjskiej* Doktorantka ukończyła pod opieką naukową dr hab. Elżbiety Gajewskiej, prof. UP.

1. Temat i struktura pracy

Przedmiotem zainteresowania mgr Karoliny Gołąbek w w/w rozprawie doktorskiej jest rosyjski język biznesu (RJB) jako przedmiot kształcenia studentów filologii rosyjskiej w perspektywie pracy w przedsiębiorstwie. Doktorantka zastanawia się, co definiuje RJB, jaki jest jego zakres pojęciowy, a w konsekwencji poszukuje odpowiedzi na pytanie, jakie komponenty treści RJB powinny znaleźć się w programie kształcenia docelowej grupy uczących się. Tematyka pracy jest bardzo aktualna, a powodów do jej zgłębienia nie brakuje w otaczającej rzeczywistości. W pierwszych akapitach swojej pracy Doktorantka precyzyjnie wyłuszcza kwestie ekonomiczno-rynkowe, dydaktyczno-edukacyjne oraz zainteresowania osobiste, które motywują ją do pogłębionych i autorskich poszukiwań w zakresie dydaktyki języków specjalistycznych (JS), a w szczególności języka rosyjskiego do celów zawodowych.

Praca liczy 251 stron, z czego tekst właściwy zajmuje ok. 200 stron. W strukturze pracy znalazły się wstęp, trzy rozdziały o dość proporcjonalnej objętości, zakończenie, bibliografia, streszczenia (w języku polskim, rosyjskim i angielskim) oraz załączniki.

Struktura pracy jest logiczna i zasadna. We wstępie mgr Gołąbek zapoznaje czytelnika z powodami zainteresowania podjętą problematyką, celami oraz pytaniami badawczymi pracy: „czy i jaki zakres treści można przypisać rosyjskiemu językowi biznesu oraz jakie treści będą możliwie najbardziej optymalne dla kursu RJB proponowanego studentom w ramach filologii rosyjskiej” (s. 9).

Stricte teoretyczny rozdział pierwszy stanowi solidne omówienie definicji oraz koncepcji językoznawczych dotyczących języka specjalistycznego, jego relacji wobec języka ogólnego oraz miejsca i roli w komunikacji specjalistycznej. Wychodząc od pojęcia języka biznesu (JB), Doktorantka stopniowo zmierza w kierunku definicji rosyjskiego języka biznesu na tle języka ogólnego oraz innych języków specjalistycznych. Racjonalnie i poprawnie czerpie z dorobku językoznawstwa, aby omówić różne sposoby ujmowania konceptu języka specjalistycznego (w tym RJB), zaprezentować cechy charakterystyczne i kryteria definicji języka specjalistycznego oraz nakreślić teoretyczne ramy obszaru RJB. Rozważania zaprezentowane w rozdziale pierwszym prowadzą mgr Gołąbek do stwierdzenia, że i) język biznesu jest pojęciem popularnym, ale nieprecyzyjnym; ii) trudno przypisać językowi specjalistycznemu konkretne treści, a natura tych ostatnich jest bardzo różnorodna i transdyscyplinarna; iii) istnieje rozbieżność pomiędzy JB używanym przez biznes międzynarodowy, a tym, którym posługują się rodzimi użytkownicy języka. Powyższe ustalenia dowodzą, że kryteria językoznawcze nie są wystarczające do dokładnego zdefiniowania RJB jako przedmiotu kształcenia do celów zawodowych, stąd konieczność poszukiwania innych (alternatywnych czy też bardziej operacyjnych) kryteriów opisu RJB i selekcji jego treści pod kątem projektowania kształcenia dla filologów.

Rozdział pierwszy stanowi zatem asumpt do empirycznych poszukiwań, które rozpoczyna Doktorantka już w rozdziale drugim, przeprowadzając szeroko zakrojoną analizę podręczników do nauki rosyjskiego języka biznesu. Bardzo wnikliwa ocena materiałów nauczania wydanych drukiem w Rosji i w Polsce po 2000 roku (w sumie 20 publikacji po 10 dla każdego kraju wydania) pokazuje stan i jakość refleksji dydaktycznej nad nauczaniem RJB, ale także jego określony obraz. Jest to inne niż w rozdziale pierwszym spojrzenie na problem badawczy, ale stanowi ono również udaną próbę zdefiniowania zakresu RJB przez pryzmat treści wyselekcjonowanych jako materiał nauczania przez autorów analizowanych publikacji. Ustalenia poczynione w obrębie rozdziału drugiego pozwalają stwierdzić, że zakres dziedzinowy RJB w obu grupach podręczników jest bardzo zróżnicowany tak pod kątem grupy docelowej, jak i obszarów zastosowania języka biznesu, co rodzi pytanie o realną użyteczność tychże materiałów i optymalne ich wykorzystanie w praktyce nauczania.

Wreszcie w rozdziale trzecim mgr Gołąbek opisuje zrealizowane za pomocą triangulacji narzędzi postępowanie badawcze, które – w obliczu niedostatków opisu RJB pokazanych w poprzednich rozdziałach – koncentruje się na diagnozie potrzeb uczących się jako kluczowym elemencie konstrukcji programu nauczania języka specjalistycznego. Wyniki uzyskane w toku badań ilościowych (badanie ankietowe) oraz jakościowych (studium przypadku i wywiad pogłębiony) są materiałem, który Doktorantka konfrontuje z ustaleniami poczynionymi na etapie analizy podręczników, przez co diagnoza potrzeb pozwalająca ustalić zakres treści RJB, dokonuje się w sposób wieloaspektowy z uwzględnieniem perspektywy różnych uczestników procesu kształcenia. Tym samym opis zakresu treści nauczania RJB na kierunkach rusycystycznych może być bardziej kompletny i obiektywny.

Całościowe wyniki swojej pracy oraz zaobserwowane zjawiska prezentuje Doktorantka w zakończeniu, które w moim odczuciu jest bardziej streszczeniem dysertacji niż sformulowaniem wniosków płynących ze zrealizowanego postępowania badawczego.

Ocena dotycząca struktury pracy, układu poszczególnych części oraz dystrybucji treści jest zdecydowanie pozytywna. W strukturze dysertacji mgr Gołąbek da się zauważyć wyraźne kontinuum: teoria (językoznawstwo) – praktyka nauczania (metodyka) – projektowanie oferty kształcenia (inżynieria). Każdy z rozdziałów odgrywa istotną i czytelną rolę w osiąganiu przez Doktorantkę zamierzonych celów. Żaden nie istnieje w oderwaniu od pozostałych, bowiem mgr Gołąbek bardzo umiejętnie buduje sieć powiązań pomiędzy treściami poruszonymi w poszczególnych częściach, wykorzystując i konfrontując podane informacje na różnych poziomach i w bardzo konkretnym celu. Kolejne rozdziały i podrozdziały uszczegóławiają kwestie kluczowe dla postępowania badawczego Doktorantki, pokazując je w innej płaszczyźnie, zawężając tym samym perspektywę spojrzenia i ukierunkowując uwagę na główny cel. Analizując to, co mówi teoria na temat konceptualizacji JB (rozdział 1) i dokonując następnie konstruktywnej oceny sposobów postrzegania i opisu (R)JB przez autorów podręczników (rozdział 2), Autorka z powodzeniem demonstruje sposób określania zakresu treści RJB i formułuje autorski opis obszaru RJB, który mógłby się skonkretyzować w ofercie dydaktycznej dla studentów rusycystyki (rozdział 3).

Pewnym mankamentem organizacji tekstu jest brak wyraźnego wyodrębnienia rozdziałów o charakterze czysto teoretycznym i praktycznym, bowiem – poza rozdziałem 1 – w kolejnych rozdziałach Doktorantka przeplata rozważania natury teoretycznej z uwagami na temat prowadzonego postępowania badawczego. Utrudnia to miejscami zrozumienie, na ile komentarz Doktorantki dotyczy kwestii ogólnych i uniwersalnych, a na ile jest związany z jej postępowaniem empirycznym. Osobiście widziałabym potrzebę wyodrębnienia z rozdziału 3 treści poświęconych analizie potrzeb i zaprezentowanie ich w obrębie osobnego rozdziału, w którym Doktorantka mogłaby bardziej kompletnie i szczegółowo omówić problemy dotyczące tego etapu konstruowania kursu, pokazując

jego potencjał, jak i ograniczenia na poziomie samej metodologii. Do tego elementu powrócę jeszcze w dalszej części mojej recenzji.

2. Ocena merytoryczna

Wysoko oceniam poziom merytoryczny pracy doktorskiej mgr Karoliny Gołąbek. Część uwag sformułowanych w sekcji dotyczącej tematu i struktury przekłada się także na pozytywną ocenę merytoryczną. Szkielet rozprawy doktorskiej to trzy obszerne rozdziały, które pokazują trzy etapy postępowania badawczego zogniskowane na powiązane ze sobą cele. Aby je osiągnąć Doktorantka musiała zastosować odmienną na każdym etapie procedurę metodologiczną, wykorzystując różne źródła danych i stosując adekwatne narzędzia badawcze (te ostatnie są szczególnie widoczne w rozdziałach 2 i 3).

W rozdziale 1 Doktorantka zaświadcza o swojej dobrej znajomości literatury językoznawczej poświęconej językom specjalistycznym nie tylko w perspektywie dydaktycznej i w odniesieniu do rosyjskiego obszaru językowego. Opis będących w obiegu definicji i koncepcji JS jest optymalny i adekwatny dla podjętego problemu. Stanowi także solidną podstawę do analiz prowadzonych w kolejnych częściach dysertacji. Doktorantka parafrazuje cytowane źródła, trafnie i logicznie wykorzystuje je na rzecz przyjętej argumentacji i budowanego wywodu. Kryteria definicji, opisu i klasyfikacji JS i JB pokazane w perspektywie językoznawstwa (teoretycznego i stosowanego) w rozdziale 1 stają operacyjnymi parametrami analizy w dalszej części pracy (m.in. użytkownicy języka, dziedzina zastosowania).

Podjmując się analizy 20 podręczników do nauki RJB Doktorantka musiała nie tylko zapanować nad obszernym korpusem danych poddawanych ocenie (ok. 6000 stron tekstu!), ale także stanęła w obliczu wyboru kryteriów oraz narzędzi, które umożliwiłyby ocenę zgodną z zamierzonym celem. Podręczniki zostały ocenione przez pryzmat trafnych kryteriów określonych w kategoriach takich jak dziedziny użycia języka, użytkownicy, tematyka, zakres działań w biznesie wymagających użycia języka obcego, które są adekwatne dla przedmiotu oceny oraz spójne z ustaleniami płynącymi z rozdziału teoretycznego. Poprawne i merytorycznie uzasadnione jest także autorskie narzędzie, które mgr Gołąbek opracowała pod kątem analizy obszarów wykorzystania JB, bazując na portalach zawodowych (LinkedIn, Goldenline i Pracuj.pl), po uprzednim przekonującym uzasadnieniu niedostatków istniejących klasyfikacji dziedzin i dyscyplin (pomimo ich dostępności w dziedzinie nauki czy gospodarki). Uznaję to za dowód wysokiej dojrzałości i krytycznego podejścia Doktorantki do istniejących narzędzi, a tym samym jej gotowości i umiejętności samodzielnego tworzenia instrumentów pozwalających na realizację własnych celów badawczych. W toku analizy podręczników mgr Gołąbek udaje się nie tylko określić treści stanowiące rdzeń RJB oraz treści poboczne/ komplementarne/ fakultatywne, ale także – co bardzo istotne dla projektowanego programu i efektów kształcenia –

opis dziedzin odniesienia (maksimum vs minimum) i realizowanych w ich obrębie umiejętności prowadzenia określonych działań językowych (np. obsługa klienta → komunikacja telefoniczna, administracja biurowa → prowadzenie dokumentacji i korespondencji, handel → prowadzenie negocjacji itp.).

Duży zakres danych empirycznych (190 kwestionariuszy ankietowych) stanowi także podstawę analiz opisanych w rozdziale 3 poświęconym kluczowemu etapowi konstrukcji kursu językowego tj. analizie potrzeb uczących się. Prezentację badania i jego wyników poprzedzają podrozdziały natury teoretycznej opisujące (wg mnie zbyt skrótowo i po-bieżnie) rolę analizy potrzeb w konstrukcji programu nauczania JS, metodologię i związane z nią problemy, źródła informacji wykorzystywane w ramach diagnozy potrzeb. Tak jak napisałam już wcześniej sugerowałabym opisanie tych elementów w ramach osobnego rozdziału, co pozwoliłoby na bardziej dokładne i aktualne spojrzenie na problem identyfikacji potrzeb. Tytułem przykładu, jedynym dokładnie opisanym modelem analizy potrzeb jest Procesor Potrzeb Komunikacyjnych Munby'ego z 1978, choć od tego czasu sposoby diagnozowania potrzeb bardzo ewoluowały za sprawą m.in. rozwijających się podejść dydaktycznych (podejście komunikacyjne, zadaniowe). Można byłoby wówczas szerzej odnieść się do poglądów na temat analizy potrzeb sukcesywnie formułowanych m.in. przez Hutchinsona i Watersa (1987), Lehmana (1997), Dudley-Evansa i St Johna (1998), Mangiante i Parpette (2004) czy Longa (2005).

Umieszczenie w obrębie rozdziału 3 informacji natury teoretycznej oraz tych związanych bezpośrednio ze zrealizowanym badaniem przełożyło się także negatywnie na zrozumiałą i kompletną prezentację samego badania. Informacje na temat tego ostatniego są bardzo rozproszone i pojawiają się w różnych miejscach (s. 129, 144, 147, 199). Aby czytelnik mógł właściwie zrozumieć zakres i rodzaj podjętych działań metodologicznych wskazane byłoby ich zgrupowanie i opisanie w obrębie jednego podrozdziału: zaanonsowanie badań ilościowych i jakościowych, uczestniczących w nich informatorów, wykorzystanych narzędzi i ich roli na poszczególnych etapach, sposobu prowadzenia poszczególnych badań na danym etapie postępowania. O ile dość szczegółowy jest opis informaterek uczestniczących w studium przypadku i wywiadzie, to trudno zorientować się od razu, kim są respondenci ankiety. Miejscami czytelnik musi bazować na domyśle (np. czy użytkownicy RJB w Polsce wskazani w śródtytule 3.2.1.1. to uczestnicy badania ankietowego?), bowiem trudno znaleźć precyzyjne informacje w tekście.

Pomijając powyższe uwagi krytyczne, zrealizowane badanie oceniam bardzo pozytywnie: zostało ono dobrze zaplanowane i poprawnie przeprowadzone. Jest ono spójne i zgodne z celem oraz pytaniami badawczymi postawionymi na początku pracy. Doktorantka właściwie dobrała aparat badawczy do poszczególnych etapów prowadzonego eksperymentu, a opis procedur badawczych nie budzi większych zastrzeżeń. Dość pokażny korpus danych zebrany dla potrzeb badania został poddany gruntownej i wielostronnej analizie, co pozwoliło Autorce wysnuć wnioski cenne dla procesu kształcenia

w zakresie RJB na studiach filologicznych. Komplementarność wyników badań ilościowych (190 ankiet) i jakościowych (choć na małej próbie: 2 x 2 osoby) pozwoliła w pewnym stopniu zobiektywizować formułowane wnioski i lepiej uwypuklić istotne aspekty procesu kształcenia, pokazując większą złożoność analizowanego problemu. Poza tym, o czym także już pisałam, referowane wyniki są kontrolowane na różnych poziomach poprzez konfrontację z rezultatami uzyskanymi na wcześniejszych etapach (m.in. w toku analizy podręczników).

Wywód konstruowany przez mgr Gołąbek jest rzeczowy, spójny, bez wątków pobocznych i niepotrzebnych wtrąceń, fragmentami być może zbyt pobieżny i skrótowy. Na wysoką ocenę zasługuje staranność obliczeń dokonanych z wykorzystaniem narzędzi statystycznych, które Doktorantka trafnie dobrała do specyfiki prowadzonego badania i którymi biegłe posługuje się w praktyce. Sposób obróbki danych statystycznych oraz ich prezentacja zasługują na pochwałę. Doskonale opracowane graficznie dane liczbowe (w formie histogramów, wykresów, tabel) oraz jakość redagowanego tekstu każą ocenić prezentowany opis jako obiektywny i merytoryczny.

Zważywszy na przedmiot zainteresowań, cel pracy oraz konstrukcję badania empirycznego, należy uznać pracę mgr Karoliny Gołąbek za oryginalną, stanowiącą istotny autorski wkład do rozwoju badań nad nauczaniem języków obcych do celów zawodowych. Zgadzam się ze stwierdzeniem Doktorantki, że analiza potrzeb – choć niezbędna w konstrukcji programów kształcenia w zakresie JS – znajduje się na marginesie dociekań badawczy dydaktyków (s. 194), ale przede wszystkim jest ogromnym wyzwaniem metodycznym dla nauczycieli języków obcych do celów zawodowych. Z tym większą satysfakcją przyjmuję próbę podjętą przez mgr Gołąbek, by nauczanie RJB oprzeć na solidnych podstawach badawczych. W zrealizowanym przez nią postępowaniu badawczym widzę bardzo dużą użyteczność dla praktyki dydaktycznej tj. projektowania programów nauczania w zakresie JB na studiach filologicznych na podstawie wnikliwej i szeroko zakrojonej diagnozy potrzeb.

3. Ocena formalna

Praca mgr Karoliny Gołąbek zredagowana jest w języku polskim i jest to jej niewątpliwym atutem, ponieważ pozwala na szeroką popularyzację wyników badania w środowisku polskich neofilologów-dydaktyków zajmujących się nauczaniem języków obcych do celów zawodowych nie tylko na poziomie szkoły wyższej.

Dysertacja napisana została z poszanowaniem zasad poprawności językowej i dyskursu naukowego. Tekst został zaprezentowany w sposób bardzo estetyczny i staranny. Odnotować muszę drobne usterki redakcyjne, które nie umniejszają wartości merytorycznej ani nie zaburzają odbioru przekazu. Najczęściej występujące niedociągnięcia na poziomie redakcji tekstu to:

- różna głębokość akapitów lub brak wcięć, np. s. 8, 9, 40, 131, 137, 159, 160, 162, 165;
- brak konsekwencji w zapisie bibliograficznym w przypisach dolnych i spisie końcowym;
- niekonsekwentny zapis słów i wyrażeń obcojęzycznych (kursywa lub jej brak) np. s. 12, 13, 14, 21, 38, 130, 132);
- różne formatowanie śródtytułów szczególnie na trzecim poziomie wyliczenia (por. np. 1.3.1 w stosunku do 1.2.1. lub 1.3.2.);
- błędy interpunkcyjne, „literówki” (np. „analizowane był przede wszystkim” s. 16; „uczeniem się/uczeniem się języka” s. 128; „rosyjskich jaki i polskich” s. 194; „Literatura” s. 201) oraz usterki stylistyczne m.in. powtórzenia w obrębie jednego zdania (np. s. 128), następujących po sobie zdań (np. s. 128) bądź kolejnych akapitów (np. s. 177-178);
- brak ciągłości w numeracji stron w części zawierającej załączniki.

Praca jest solidnie osadzona w różnorodnej literaturze przedmiotu, a rozważania Autorki właściwie udokumentowane za sprawą odniesień do wybranych pozycji źródłowych.

4. Ocena końcowa i konkluzja

Podsumowując, pomimo drobnych uwag i zastrzeżeń sformułowanych powyżej, pozytywnie oceniam poziom merytoryczny rozprawy i jakość tekstu mgr Karoliny Gołąbek. Przedłożona mi do oceny praca doktorska może być uznana za oryginalne opracowanie naukowe prezentujące interesujące badanie empiryczne. Tekst ocenianej dysertacji zaświadcza o dobrym poziomie wiedzy teoretycznej Autorki w dyscyplinie językoznawstwo oraz dowodzi jej wysokich umiejętności naukowo-badawczych i dydaktycznych.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Karoliny Gołąbek spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, w związku z czym wnoszę o dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Magdalena Sowa

Lublin, dn. 4 września 2023 r.

